

K Ö N Y V E K

HÁBORÚS EMLÉKEZÉSEK

(Stevan Doronjski: *A SKOJ harca Vajdaságban*. A Glas omladine kiadása, Újvidék, 1981)

Közvéleményünket az utóbbi időben ismét élénken foglalkoztatja egy rendkívül időszerű kérdés: ifjúságunk eszmei-politikai és marxista nevelése és oktatása. A kosovói események nyomatékosan figyelmeztettek a nevelés hiányosságaira Kosovón, de nagy hiba volna, ha a bírálatot csupán erre a területre korlátoznánk. Oktatási rendszerünkben az eszmei-politikai nevelés és oktatás felülvizsgálásra, újraértékelésére, összehasonlítására és józan felmérésére elegendő okunk van, de az eredményességnek ezen a téren egyetlen fokmérője kizárólag az lehet, hogy fiataljainknál mennyire fejlesztjük tovább a szocialista öngazgatás eszméjét; hogy ifjúságunk ápolja és fejlessze a forradalmi hagyományokat, továbbá minden eszközzel védje el nem kötelezett, szocialista öngazgatású hazáját, Jugoszláviát. Mennyire sikerült ilyen irányban nevelnünk ifjúságunkat, az olyan kérdés, amelyet állandóan szem előtt kell tartanunk, ugyanakkor pedig állandóan új lehetőségeket, jobb módszereket, az ezekhez a feladatokhoz való korszerűbb hozzáállást kell keresnünk.

Stevan Doronjskinak, a SKOJ Vajdasági Tartományi Bizottsága háborús titkárának nemrégiben megjelentetett könyve újabb lehetőséget nyújt a nevelő munkában, új távlatokat nyit meg, számtalan új adattal szolgál, valamint fontos értékelését adja a vajdasági ifjúság 1937 és 1945 közötti forradalmi tevékenységének. Ha szem előtt tartjuk, hogy 1974-től a vajdasági iskolareform korábban nem alkalmazott lehetőségeket teremtett arra, hogy a fiatalok megismerkedjenek a vajdasági népfelzabádító tevékenység értékes tapasztalataival és eseményeivel, akkor érthető, hogy az aránylag rövid idő alatt ezt a lehetőséget nem tudtuk érdemben kihasználni, és nem tudtuk előteremteni azt, ami ehhez a feladathoz szükséges. Emellett, s éppen ezért, nagyon jól jött minden újdonság, amely új távlatokat nyitott és támogatást jelentett ezen a téren.

Doronjski elvtárs emlékezéseinek tartományunkon kívül is nagy jelentősége van, hiszen történelemoktatásunk reformjának egyik sarkalatos tétele, hogy Jugoszlávia diákjai kölcsönösen megismerkedjenek valamennyi köztársaságunk és tartományunk munkásmozgalmi, forradalmi hagyományaival. Eppen ezért a történelemtanárok, a politikai iskolák előadói és aktivistái (aki valamilyen módon az ország bármely részében felidézi a népfelzabádító háború és a forradalom emlékeit) számára nagyszerű kézikönyvet jelent, amely hasznos segítséget nyújt a vajdasági forradalmi harc történelmének bemutatásához.

A nemrég elhunyt Stevan Doronjski elvtárs, az 1980 szeptemberében Deliblatón megtartott ifjúsági tanácskozásra bevezető előadást készített, amelynek címe: *A SKOJ harca Vajdaságban*. Könyvének is az a címe, s ez a beszámoló képezi a tengelyét is. Ezt egészíti ki az 1979. május 23-án a Zrenjaninban megtartott, *Nemzedékek találkozója* elnevezésű rendezvényen elhangzott anyag. Doronjski elvtárs szavai, amelyeket a Zrenjaninban összegyűlt fiatalokhoz intézett, valamint a feltett kérdésekre adott válaszai, rendkívül értékes történelmi anyagot jelentenek, míg a SKOJ vajdasági harcáról szóló beszámolója egységes, magvas és tömör, számtalan adattól gazdag történelmi áttekintése e forradalmi ifjúsági szervezet közvetlenül a háború előtti és természetesen háború alatti tevékenységének. A zrenjanini beszélgetés anyaga a SKOJ történetével, a különleges vajdasági körülmények közötti harcával kapcsolatos kérdések a sok színű pannója. A könyv ilyen módon összegyűjtött és bemutatott anyaga összeillik, egységet alkot; nagy érdeklődésre tarthat számot, egyes fejezetek újraolvasására, történelmi ismereteink, tapasztalataink, álláspontunk utólagos ellenőrzésére, kiegészítésére serkent.

Doronjski elvtárs 1937-ben lett a SKOJ tagja, tehát abban az évben, amikor a jugoszláviai forradalmi mozgalom élére Tito elvtárs állt. Emlékezései éppen ezért egy fiatal aktivista, forradalmár tanúvallomásai azokról az újdonságokról és mind nagyobb eredményekről, amelyek Tito elvtárs vezetésével a SKOJ és a JKP tevékenységében bekövetkeztek Jugoszláviában és Vajdaságban: „Ahhoz a nemzedékhez tartozunk, amelynek szerencséje volt eszmei-politikailag abban az időben fejlődni, amikor Pártunk élére Tito elvtárs került. Valamennyien, akik a SKOJ vagy a JKP tagjai voltunk abban az időben, tanúi vagyunk egy új, forradalmi párt kialakulásának. Valóban, Tito elvtárs jövetelével új szellemet hozott a Pártba. Ennek a frissége hamarosan érezhetővé vált az akkori társadalomban, új eszmei és politikai szelek kezdtek fújni, amelyek elkezdtek a régi, burzsoá Jugoszlávia fertőzött levegőjének a megtisztítását.”

Doronjski elvtárs emlékezései a vajdasági fiatalok forradalmi szervezete titói korszakának konkrét illusztrációi, ugyanakkor pedig hézagpótló szerepük is van abban, amit már régen össze kellett volna gyűjtenünk: a népfelszabadító háború vajdasági vonatkozású autentikus, hiteles, mindent átfogó és igaz történelmét.

Miután röviden ismerteti a SKOJ vajdasági történelmét megalakulásától 1937-ig, amikor a szervezet tagja lesz, s ezzel a szervezet további történelmének alakítójává válik, a szerző az 1937-től a forradalom győzelméig (Vajdaságnak és Jugoszláviának a fasiszta megszállás alóli felszabadulásáig) terjedő időszakkal foglalkozik. Nem egészen egy évtized alatt ezen a vidéken rendkívül jelentős, sorsdöntő események történtek. Doronjski ezeknek hiteles tanúja, türelmes, rendkívül megbízható, alapos és lelkiismeretes tolmácsolója. Szövege nem csupán adatgazdag,

hanem olvasmányos is. Az események nagyságáról, a sorsdöntő történelmi változásokról, a társadalmi, politikai és nemzetközi viszonyok gyökeres változásáról autentikus tények, valóságghú történelmi adatok tanúskodnak, frázisok, vagy előre sugallt történelmi ítéletek nélkül.

Doronjski elvtárs felvázolta a hazánkban levő viszonyok megoldásának új lehetőségeit. Unitarista helyett föderatív állam autonóm tartományokkal — ezt a víziót már a felkelés előtt sejteni lehetett. Ennek szellemében tevékenykedik Doronjski elvtárs is.

A forradalom a JKP és a SKOJ a testvériség és az egység szilárd irányvételével indult. Arról, hogy mennyire összetett volt ez a kérdés, milyen nehéz volt ezt az irányvételt megvalósítani, s ugyanakkor milyen rendkívüli mértékben jelentette éppen ez a harc teljes sikerét, milyen kitartással, következetességgel és sikerrel harcolt a SKOJ Vajdaságban e koncepció megvalósításáért, tanulságosan, dokumentáltan és rendkívül objektivitáéan tájékoztatnak Doronjski elvtárs sorai.

Hogy a fiataloknak a forradalom jelentette az egyetlen és tartós perspektívát, hogy a küzdelmet óriási számban, fiatalos hévvel vállalták, kétségtelenül bebizonyítja Doronjski elvtárs könyve. Éppen ezért e kis formátumú, de jelentős tartalmú könyv igazi ifjúsági olvasmány, a felkelés és a forradalom történelme, a testvériség és az egység példatára, elkötelezett, szilárd üzenet valamennyi fiatalhoz, hogy kitartson és alkotó módon hozzájáruljon a szocialista forradalom, a szocialista közösség, a testvériség és az egység, a forradalmi hagyományok fejlesztéséhez.

GAÁL György

A VÁLLALKOZÁS BETELJESÍTÉSE

Penavin Olga: *A nagycsaládszervezet Szlavóniában (Kórógyon)*. A Forum Könyvkiadó és a Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének Kiadása. Újvidék, 1981

Kórógy, Szentlászló, Haraszi és Rétfalu (Korog, Laslovo, Hrastin, Retfala) külső nyelvjárási szigetek Szlavóniában. Földrajzi elkülönülésük a magyarság törzsetől, a magyar nyelvterület göcaihoz viszonyított peremreszorulásuk s azok a sajátos társadalmi-gazdasági, valamint társadalmi-politikai viszonyok, amelyekbe a történelem belekényszerítette e falvak lakosságát, egyaránt arra hatottak, hogy e helységek nyelvjárása és szokásrendszere konzerválódjék. Lélektanilag, szociológiailag egyaránt indokolható reagálás, a külső erők nyomására adott válasz, a beolvadástól való ösztönös borzongás eredménye lehetett ez a magukba zárkózás, az ősiségek ápolása, spontán vagy tudatos megőrzése. Természetesen az új, szocialista társadalmi rendszer gyökeresen megváltoztatta azokat a társadalmi-gazdasági viszonyokat, amelyek kiváltották és